

El carrer de Cristòfol Grober

207

En la sessió que el dia 21 de desembre de 1944 celebrà la comissió permanent de l'Ajuntament, el ponent de Cultura, senyor Noguera, proposà de canviar la denominació del carrer de la Indústria i de dedicar-lo a Cristòfol Grober. L'acta municipal ho reflecteix amb aquestes paraules justificatives: «Visto que a la calle de la Industria se lo dio esta denominación en tiempo en que por carecer de edificaciones que no fueran exclusivamente de carácter industrial, resultaba adecuado dicho nombre, pero hoy no, y menos en el día de mañana, puesto que va a levantarse en uno de los solares con fachada en dicha vía el edificio destinado al Gobierno Civil de la provincia. Vistos los méritos que concurren en la relevante personalidad de Don Cristóbal Grober, a quien debe esta capital los extraordinarios beneficios que a la misma reportó con el establecimiento de la importantísima empresa Grober, S.A.». El canvi proposat fou acceptat per la corporació, però hom hagué de sotmetre la modificació a la superioritat, l'acord favorable de la qual es donà a conèixer en el ple del febrer del 1945.

El canvi de nomenclatura no es concretà realment fins al diumenge primer de juny de 1947, en què es reté homenatge a Cristòfol Grober i Viotti i l'alcaldre Franquet descobrí la làpida que rebatejava el carrer.

Aquest carrer es troba en el cor del barri del Mercadal, i enllaça dues vies tan característiques de Girona com són el carrer Nou i la de Jaume I. Es comunica també amb els carrers de la Sèquia i de la Premsa, entre els quals ha de configurar-se la futura Plaça de la Constitució.

EL CARRER DE LA INDÚSTRIA

La fàbrica d'en Grober va ser només una de les moltes que durant el segle passat s'instal·laren en aquest carrer i no fou tampoc la primera. La primitiva denominació de carrer de la Indústria, més general i indeterminada,

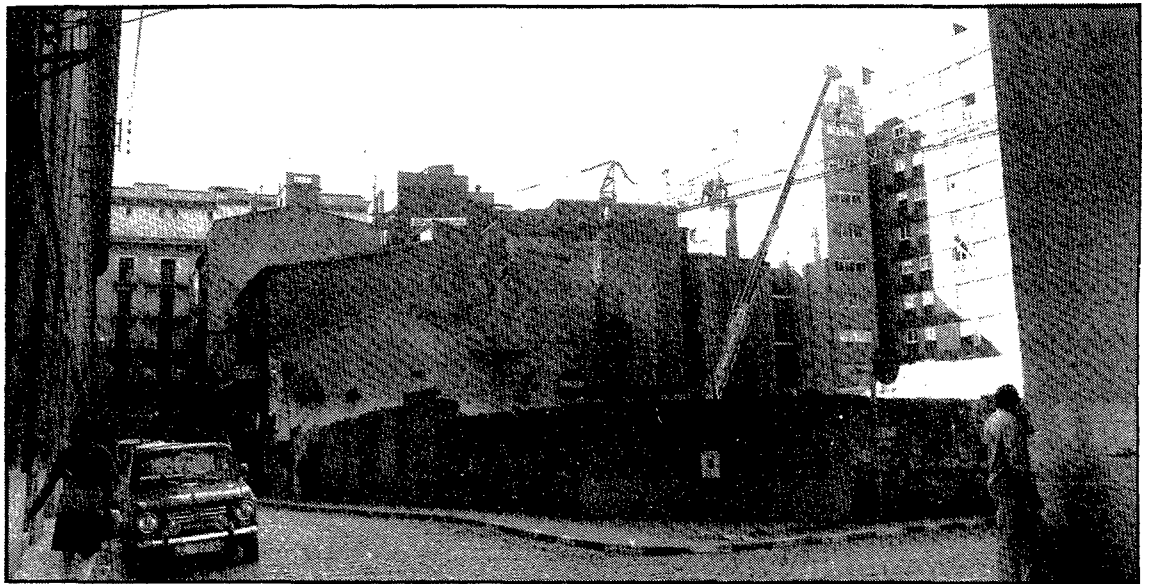
evocava millor les diverses fàbriques que a partir de mitjan segle XIX aparegueren en aquest sector després que la desamortització de Mendizábal alliberés el sòl que abans havia pertangut al convent de sant Francesc d'Assís.

La via era obrera, sorollosa, polsosa, plena de vida i d'activitat. Per ordre d'antiguitat hi edificaren o s'hi instal·laren les firmes comercials següents: La Gerundense, foneria Planas, fàbrica Barrau, Grober i fàbrica de Pérez Xifra. La concentració fabril en aquest indret s'explica per la situació a la vora de la sèquia Monar, la qual proporcionava la força motriu necessària. Explicar la història de cada una d'aquestes indústries seria una feina complexa i prou important en el context de Girona que ultrapassaria els límits d'aquest espai diari que tenim confiat. Per això ara ens fixarem només en detalls significatius i ens detindrem més particularment en la fàbrica de l'indústria que avui dona nom al carrer.

LA FÀBRICA GROBER

Els inicis de la Grober reculen al 1888 quan un italià anomenat Cristòfol Grober visità l'Exposició Universal de Barcelona i escollí Girona per situar-hi la primera fàbrica espanyola dedicada a la fabricació de trenelles. L'establiment s'inaugurà el 1890. Al cap de dos anys es constituí una societat comanditària, formada per Cristòfol Grober, Narcís Barera, Etienne Marie Irénée Brun i Ramon Rodríguez, amb un capital de 450.000 pessetes. D'antuvi l'objecte de la companyia era la fabricació de trenes i cordons de seda, llana i cotó «con tintoreria a la hiladura de lana y todo cuanto tenga conexión con estas industrias». A partir del 1902 s'amplià a la fabricació de botons de «corozo».

Després de diverses vicissituds i de canvis en la companyia —i també d'haver inaugurat una nova fàbrica a Besanó el 1895—, es transformà —l'any 1919— en societat anònima, la qual fou inscrita amb una capital de 4 milions de pessetes. N'eren

El carrer Cristòfol Grober, en una fotografia de l'any 1976, quan «La Gerundense» (a l'esquerra) encara era en peu i s'estava enderrocant la fàbrica Pérez Xifra (a la dreta). (Foto: ArxIU d'imatges de l'Ajuntament de Girona)

socis la família Grober (Cristòfol i muller, el seu germà Adolf i els cosins Joan i Enric) i els germans Portabella (Emili, Joan i Carles), del comerç barceloní. La seva producció arribava a tots els continents.

Després de la guerra, passà als Portabella i als anys 70 va ser adquirida pel grup Castells. Aleshores hom efectuà una reducció de plantilla i els treballadors que quedaren passaren a Besanó. El 1978 l'edifici fou enderrocat per donar pas a l'especulació immobiliària del Pla Mercadal, a hores d'ara molt empanatnegat.

L'atracció de la Grober fou gran: gent de Salt, de Sarrià i d'altres poblacions veïnes hi trobaren feina i s'hi dirigiren quotidianament a peu on en tartana. Arribaren a treballar-hi més d'un miler d'obers, singularment dones. De vegades es plantejaren conflictes en els quals es palesà l'enduriment de la patronal o l'organització obrera. El 1920 ocorregué la vaga més llarga.

Amb la retirada republicana del febrer de 1939, la fàbrica fou encesa i destruïda en bona part. La reconstrucció immediata en el mateix solar va ser dirigida pels arquitectes Isidre Bosch i Lluís Planas i realitzada per les constructores Quera, S.A. i Bartolí. La reinauguració oficial s'efectuà el 4 de maig de 1940.

La casa Grober passà per diverses etapes en les quals se succeïren la rigidesa dels reglaments, l'explotació d'una mà d'obra barata i un cert paternalisme. El 1944 l'Ajuntament li atorgà amb caràcter col·lectiu la medalla de la ciutat «en ofrenda de gratitud por la meritísima obra social desde su creación realizada, en beneficio y en favor de los trabajadores gerundenses, en premio y perpetuo reconocimiento al gran amor profesado en todo momento a esta principal ciudad y por la ejemplaridad de sus obras en los más diversos y variados aspectos sociales y económicos».

Com a dades biogràfiques del fundador, direm que va néixer el 1860 a Alagna Valseria i que morí, el 1941, a la seva pàtria italiana. Fou vice-president de la Cambra de Comerç i un dels seus fundadors l'any 1910. Aquesta entitat va ser la que sol·licità a l'Ajuntament la dedicació del carrer l'any 1944. Per a les organitzacions obreres, la seva figura no resultà massa

simpàtica. En un periòdic confederal del 1920 era tractat de dèspota i explotador.

DE «LA GERUNDENSE» A LA PÉREZ XIFRA

Els orígens de «La Gerundense» s'han de crear el 1842, quan es constituí la societat Oliva, Flores i Cia per tal de posar en el Molí de Dalt una fàbrica de paper continu. Abans, com ha explicat Joaquim Nadal, es troba la lluita d'un grup de gironins que durant més de tres anys, primer individualment i després constituïts en societat, treballaren de valent per ajuntar esforços, capital i patrimoni. Aquests esforços culminaren el 1843 quan, amb l'aportació de capitals comarcals i barcelonins, s'escripturà la societat anònima «La Gerundense» el capital de la qual era de 1.700.000 rals. La indústria fou la primera que fabricà paper a Catalunya pel procediment mecànic i la segona d'Espanya. La seva trajectòria vital, plena d'entrebancs i de vicissituds, acabà el 1973 quan n'era propietària la raó social Sala i Bertran, S.A.

La foneria Planas es constituí el 1857, aplegada en forma de societat comanditària, sota la denominació de Planas, Junoy, Barné i Cia. El 1884 es transformà en Planas, Flaquer i Cia. S'especialitzà en la construcció de maquinària i material elèctric i gaudí de gran prestigi a l'Estat espanyol, puix que s'encarregà de l'enllumenat del Palau Reial de Madrid i de València i altres ciutats, a part del de Girona, i construï nombroses turbines «Fontaine» que s'instal·laren per tota la geografia estatal. Era l'empresa que durant el segle passat concentrava la gran activitat del carrer: fins i tot hi tenia una línia de carril per on circulaven vagonetes que entraven i sortien dels tallers. El 1908, però, decidí de tancar els tallers gironins i de traslladar-se a Barcelona, on ja tenia representació. En aquesta data en depenien més de 200 famílies. Les seves naus abandonades serviren d'expansió a la Grober.

El 1861 es constituí la societat Barrau i Cia. per subministrar el gas a tota la ciutat i il·luminar-ne els carrers. En foren promotors els mateixos elements que responen de les quatre fàbriques més importants de la zona del Mercadal, entre elles «La Gerundense» i la foneria Planas.

Aquesta indústria passà per diverses denominacions, i finalment el 1911 fou traspasada a «Alumbrado de Poblaciones».

La fàbrica de ciment del senyor Pérez Xifra era al número 7 i es completava amb altres instal·lacions del carrer de Sant Francesc i de Sant Julià de Ramis. El 17 de novembre de 1955 l'ajuntament acordà d'indemnitzar voluntàriament a Pilar Perxés, vídua de Pérez, amb 80.000 pessetes, pel trasllat de la fàbrica als afores de la ciutat (Sant Julià de Ramis).

NOTES URBANES

L'antic carrer de la Indústria va ser obert a la dècada del 1850 a iniciativa de l'industrial Joan Planas Fàbrega, el qual l'any 1858 obtingué permís per edificar el pont sobre la sèquia Monar. Inicialment anava de La Gerundense al carrer Nou. El segon tros, que comprèn del carrer de la Premsa a Jaume I fou obert el 1912, després que l'ajuntament aconseguís la cessió d'uns terrenys que partanyien a Grober i a Ferran Casadevall.

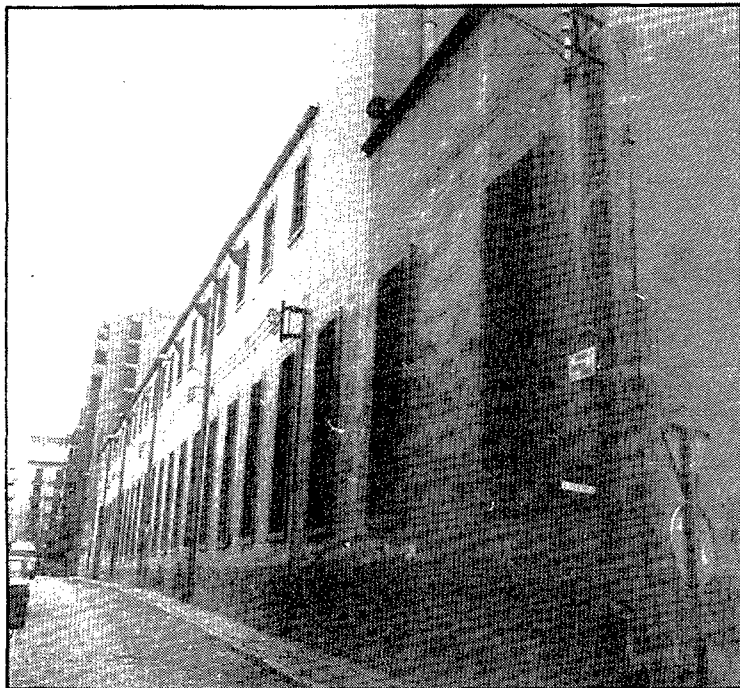
L'any 1888 va ser empedrat el tram inicial, i el 1956 fou adossat el tros que partia de la Sèquia i anava fins a Jaume I.

El primer edifici modern del carrer és el que s'aixecà a la cruïlla amb Jaume I, en un solar que era propietat de Sala i Bertran. Es tracta del govern civil, del qual es parlà amb detall en tractar del carrer de Jaume I.

Amb l'enderrocament de les naus industrials de la Grober s'eixamplà el carrer i s'alçà el monstre inacabat de l'edifici Pirineus. A l'altre costat s'aixecaren al començament dels anys 80, nous pisos que ocupen l'antiga fàbrica Pérez Xifra i el garatge de transports Vila del carrer de la Sèquia. La imatge del carrer ha canviat, però la variació no ha estat pas presidida pel bon gust i l'ordre racional.

La transformació pendent de la zona compresa entre el carrer de la Sèquia i la Gran Via ha estat projectada com a zona verda dins el Pla Mercadal. Si aquest projecte és realitzat algun dia, podrem gaudir de la Plaça de la Constitució, però alhora desapareixerà l'arquitectura industrial que pertangué a la Grober i a la fàbrica de gas.

J. Clara

La part encara existent de la Grober, entre el carrer de la Sèquia i la Gran Via. Al fons es veu el bloc de pisos aixecats per la immobiliària Pérez Xifra el 1977 al solar de la fàbrica de ciments Pérez Xifra, el garatge Vila i la més antiga fàbrica de gas de Girona. (Foto: ArxIU d'imatges de l'Ajuntament de Girona)